

MURAKKAB VAZIYATLARDA HAYDOVCHI HARAКATI

Soliev Dilshodjon Otajonovich, Farg'ona

viloyati, Furqat tumani Politeknikumining

„Yo'l harakati qoidalari va harakat xavfsizligi”

fani o'qituvchisi.

Annotatsiya: Yo'l harakati qoidalarini o'rganish, haydovchi, piyodalarni hatti harakatlari, yo'l belgilari, yo'l transport hodisalarini kelib chiqish sabablarini hamda uni oldini olish choralari haqida tushuncha beradi.

Kalit so'z: avtomobil, murakkab sharoit, transport, oqim, piyoda, sirpanchiq, muzlama, shatakka olish, joylashuv, baholash, chorraha, nishablik, qiyalik.

Avtomobil harakatlanish paytida unga yo'lning notekislari, qiyaliklar va yonlanma shamol ta'sir etib, uning harakat yo'nalishi o'zgarib turadi. Xatto to'g'ri yo'nalishda ham avtomobil ravon harakatlanmaydi. Avtomobilning harakatlanishi uchun kerak bo'ladigan haqiqiy kenglik (yo'l bo'lagi) avtomobilning gabarit enidan har doim katta bo'ladi. Bu dinamik gabarit deb ataladi. Dinamik gabarit avtomobilining harakatlanish tezligi va haydovchining o'z vaqtida avtomobil harakat yo'nalishi o'zgarishini baholay bilish xususiyatiga bog'liq. Tezlik 35 km/soat bo'lganda dinamik gabarit avtomobil gabarit kengligidan 35-45%, agar 70 km/soat bo'lsa 60-70% ga ko'p bo'ladi. Yuk avtomobillari va avtopoyezdlar uchun qurilish qoidalari va me'yorlarida ko'rsatilgan harakat bo'lagi enidan ancha ko'p bo'ladi. Shuning uchun ko'p hollarda haydovchilar avtomobilning texnik imkoniyatlaridan to'la foydalana olmaydilar, ya'ni mumkin bo'lgan tezlikdan

ancha pastroq tezlikda harakatlanishga majbur bo'ladilar. Ko'pchilik yuk avtomobillarining boshqaruvchi g'ildiraklari oxirigacha burilganda, egallaydigan harakat bo'lagi avtomobil enining 1,3-1,5 baravariga teng bo'ladi, ayrim avtobuslarda esa u hatto 2,24 baravarni tashkil etadi.

Mexanik transport vositasining haydovchisi quyidagilarni yonida olib yurishi va IIO xodimlari talab qilganda tekshirish uchun taqdim etishi shart: haydovchilik guvohnomasi va uning talonini yoki transport vositasini vaqtinchalik boshqarish huquqini beruvchi talonni, haydovchilik guvohnomasi belgilangan tartibda olib qo'yilgan bo'lsa, uning talonini, haydovchilik guvohnomasi va uning taloni olib qo'yilgan hollarda vaqtinchalik ruxsatnomani;

vaqtinchalik boshqarish huquqini beruvchi talon yoki vaqtinchalik ruxsatnoma bilan transport vositasini boshqarishda haydovchining shaxsini tasdiqlovchi hujjatni; transport vositasi yoki tirkamani qayd qilish guvohnomasini;

Transport vositasining egasi bo'lmagan hollarda esa umumiy egalik huquqini yoki tasarruf etish huquqini beruvchi, egalik qilishga va foydalanishga berilganligini tasdiqlovchi hujjatni, transport vositasi egasining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish bo'yicha sug'urta polisida ko'rsatilgan transport vositasi egasining yaqin qarindoshlari (ota-ona, er (xotin), bolalar, aka-ukalar, opa-singillar) bundan mustasno;

transport vositasi egasining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish bo'yicha sug'urta polisini;

qonunchilikda ko'zda tutilgan hollarda yo'l varaqasi va tashilayotgan yukning hujjatlarini.

qonun hujjatlarida nazarda tutilgan holatlarda — haydovchilar malaka oshirgani to'g'risidagi sertifikat.

8. Tegishli toifadagi transport vositasini boshqarish huquqini beruvchi haydovchilik guvohnomasiga, uning taloniga, vaqtinchalik ruxsatnomaga ega bo'lgan

shaxs, o'ziga tegishli bo'lmagan transport vositasini, uning egasi yonida bo'lganida yoxud tasarruf etish huquqini beruvchi yoki egalik qilishga, foydalanishga berilganligini tasdiqlovchi hujjatlari bo'lgan shaxs ishtirokidagina (ularning roziligi bilan) boshqarishi mumkin, agar transport vositalari egalarining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish bo'yicha shartnoma ushbu transport vositasidan cheklanmagan shaxslarning foydalanilishini hisobga olgan holda tuzilgan yoki transport vositasini boshqarayotgan shaxs sug'urta polisida ko'rsatilgan bo'lsa.

Transport vositasi egasining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish bo'yicha sug'urta polisida ko'rsatilgan transport vositasi egasining yaqin qarindoshlari (ota-ona, er (xotin), bolalar, aka-ukalar, opa-singillar) ushbu transport vositasidan mustaqil foydalanishi va boshqarishi mumkin.

9. Konstruksiyasida xavfsizlik kamarlari nazarda tutilgan transport vositasi harakatlanib borayotganda haydovchi xavfsizlik kamarini taqib olishi shart.

Quyidagi shaxslarga xavfsizlik kamarini taqmaslikka ruxsat beriladi:

avtomobilning orqa o'rindig'idagi 12 yoshgacha bo'lgan bolalar (ushbu Qoidalarining [159-bandiga](#) muvofiq);

transport vositasini o'quvchi boshqarayotgan vaqtda avtomototransport vositasini yoki shahar elektr transportini boshqarishni o'rgatuvchi amaliy mashg'ulotlar instruktori;

homilador ayollar, salomatligi xavfsizlik kamari taqish imkonini bermaydigan bemor yo'lovchilar;

orqaga harakatni amalga oshirayotgan haydovchilar;

aholi punktlarida harakatlanishda — yo'nalishli taksi haydovchilari, taksining orqa o'rindig'idagi yo'lovchilar;

aholi punktlarida tashqi qismiga maxsus rangli grafik chizmalar chizilgan transport vositalari haydovchilari va yo'lovchilari.

Mototsikl va mopedda harakatlanayotgan haydovchi va yo'lovchilar maxsus motoshlem kiyishlari va uni qadab olishlari shart.

10. Xalqaro yo‘l harakatida ishtirok etayotgan mexanik transport vositasi haydovchisining yonida yo‘l harakati haqidagi [Konvensiya](#) talablariga mos keladigan haydovchilik guvohnomasi va transport vositasining (tirkama bo‘lsa unga ham) ro‘yxatdan o‘tganligi haqidagi hujjat, transport vositasida (tirkama bo‘lsa unda ham) ro‘yxatdan o‘tkazish davlat raqam belgisi va u ro‘yxatdan o‘tgan davlatning taniqlik belgisi bo‘lishi shart.

11. Transport vositasining haydovchisi quyidagilarga majburdir:

a) yo‘lga chiqishdan oldin transport vositasining texnik sozligini, tozaligini va to‘liq jihozlanganligini tekshirishi;

b) harakatlanish vaqtida transport vositasining texnik sozligini ta‘minlashi;

v) harakatlanishni boshlashdan oldin yo‘lovchilar transport vositasida joylarini egallaganligiga, transport vositasining eshiklari yopilganligiga, yo‘lovchilar tashish uchun maxsus jihozlangan yuk avtomobillarida yo‘lovchilar tashiyotganda, Qoidalarining [24-band](#)i talablari bajarilganligiga ishonch hosil qilishi;

g) harakatlanish jarayonida piyodalar, ayniqsa, bolalar, nogironlar, qariyalarga va velosipedchilarga nisbatan ehtiyotkorlik choralarini ko‘rishi;

d) yo‘lovchilarni quyidagilar haqida ogohlantirishi:

harakatlanayotgan vaqtda avtomobil salonidan tana qismlarini (qo‘ldan tashqari) chiqarish taqiqlanganligi;

transport vositasi harakatlanishni boshlanishidan oldin xavfsizlik kamarini taqish (Ushbu Qoidalarining [9-band](#)ida nazarda tutilgan hollardan tashqari), mototsikl va mopedda harakatlanayotganda esa maxsus motoshlem kiyishlari va uni qadab olishlari zarurligi;

e) sutkaning qorong‘i vaqtida va yetarlicha ko‘rinmaydigan sharoitda majburiy to‘xtagan transport vositasining haydovchisi ta‘mirlash maqsadida yo‘lning qatnov qismiga chiqishdan oldin nur qaytargichli maxsus jilet kiyib olishi (yengil va yuk avtomobili, avtobus va g‘ildirakli traktorlar haydovchilari);

j) IIO xodimlarining talabiga ko‘ra mastlik holatini aniqlovchi maxsus tekshiruvdan o‘tishi;

z) quyidagi hollarda transport vositasini foydalanish uchun taqdim etishi:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Vazirlar Mahkamasining “Yo‘l harakati qoidalarini tasdiqlash to‘g‘risida” 2000-yil 11-dekabrda 472-son [qarori](#) (O‘zbekiston Respublikasi QT, 2000-y., 12-son, 75-modda).
2. Vazirlar Mahkamasining “Yo‘l harakati xavfsizligini ta’minlashga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” 2006-yil 21-noyabrda 241-son [qarori](#) (O‘zbekiston Respublikasi QT, 2006-y., 11-son, 87-modda).